

MARIA IBARS, UN PAISATGE DE PARAULES

Anna Maria Ibars i Ibars va nàixer el 29 de febrer de 1892 a València, on aleshores estava la família Ibars al servei de l'exportador hortofruccícola Juan Arguimbau de Dénia. Els Ibars prompte tornen a Dénia i allí, entre els magatzems, es cria la nostra autora. El gran interès de Maria per l'aprenentatge motivà l'esforç econòmic dels pares perquè estudiara Magisteri a València. L'any 1917, ja mestra a la Font de la Figuera, es casa amb Vicent Payà, i en els anys següents naixerien la filla, Raquel, i el fill, Vicente-Dario.

L'any 1934, Maria Ibars es trasllada, amb els fills, a treballar a València. L'arribada a la ciutat implicà la seua integració en el moviment cultural valencianista, propiciada pel retrobament amb Carles Salvador, antic company d'estudis.

Acabada la Guerra Civil, en la seua estimada Dénia, al costat de la mar, Maria Ibars bastix *Penyamar*, l'habitatge on es couria bona part de la seua obra. A València, al recer de Lo Rat Penat, l'autora continua la tasca literària i cultural, publica *Poemes de Penyamar* (1949) i participa, amb *Ram a l'amiga*, en la IV Taula de Poesia (1951) i en diversos certàmens i publicacions.

La mort, el 1955, de Carles Salvador va ser un colp per a la seua convulsa situació anímica i la ja precària salut. Tanmateix, persevera en el seu afany literari. És l'etapa de publicació, en Sicània, de l'obra narrativa: *Vides planes* (1962), *L'últim serf* (1965) i el conjunt de *Contalles* (1961-1966), així com també de les col·laboracions en el setmanari *La Marina* (1960-1964). Després d'això, cau en un curt silenci que conduïx a la seua mort, el dia 9 de gener de 1965.

L'obra de Maria Ibars va ser escrita en un temps difícil. Això no obstant, per la seua vàlua immanent i per la contribució al conreu literari de la nostra llengua durant el franquisme, es pot considerar ben extraordinària.

Dénia, a la dreta la casa familiar de Maria Ibars, any 1909.
Fotògraf: J. Marsal. Arxiu Municipal de Dénia. Família Landàguera.

«Vàrem capir "l'ombra del Montgó" sota l'encís dels *Poemes de Penyamar*, que ens feren admirar l'enlluernadora Dénia.»

Beatriu Civera
(escrit laudatori en la mort de Maria Ibars, 1965)

Cromo de l'empresa de J. Arguimbau.
Museu Etnològic de Dénia.

Maria Ibars poc abans de casar-se, 1917.
Fotògraf: J. Llopis.
Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

Comissió Maria Ibars. Escriptora de l'Any 2024:
Àngels Gregori, Verònica Cantó, M. Àngels Francés i Tudi Torró
Comissaris externs: Carles Mulet i Rosa Seser
Disseny gràfic: Espirellus
Agraïments: Ajuntament de Dénia i Arxiu Municipal de Dénia, Biblioteca Valenciana Nicolau Primitiu, família de Maria Ibars, Enrique Pastor de Velasco
Organització: Acadèmia Valenciana de la Llengua

Organitza:

maria ibars
escriptora de l'any 2024

Escriure i viure a l'ombra
del Montgó

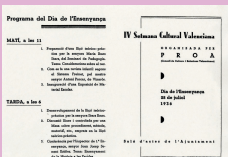

«Maria Ibars va viure en un temps en el qual la dona lluitava per obrir-se pas en tot l'àmbit cultural i social.»

Beatriu Civera

Maria Ibars aconseguí el títol de Magisteri Superior l'any 1913 i fou destinada a la Font de la Figuera. En la població encara recorden la gran capacitat de treball i els aires innovadors de Maria, que va crear una biblioteca a l'escola, l'única del poble, i va organitzar una escola dominical per a jòvens treballadors.

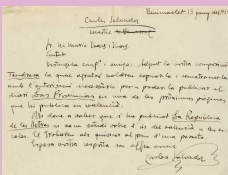
Gran aficionada a la lectura, reunirà una bona biblioteca que l'ajudarà a millorar una formació en part autodidacta. També mostrarà interès pel francès, llengua de la qual va arribar a assolir un alt nivell.

Renovació pedagògica en valencià. Fullet amb la intervenció de Maria Ibars. Fons C. Mulet.

Quota de la subscripció de Maria Ibars a Proa. Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

Carta de Carlos Salvador a Maria Ibars sobre l'edició de poemes i l'ensenyament en valencià a l'escola, any 1935. Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

Poema de Maria Ibars dedicat a Maria Carbonell per la seua jubilació, any 1932. Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

L'arribada a València i els nous aires republicans animen el valencianisme de Maria Ibars, que obté el títol de Professora Lliure de València. Publica poemes i proses curtes en *Las Provincias* i *El Vers Valencià*, i s'introdueix en l'entramat del valencianisme cultural (Proa, Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana). L'autora s'implica en la renovació pedagògica i serà la ponent del Dia de l'Ensenyança, dins la IV Setmana Cultural Valencianista, organitzada per Proa, que reunia personalitats de la renovació pedagògica i el suport a l'ensenyament de la llengua. L'acte, programat per al 28 de juliol de 1936, quedà suspès per la insurrecció militar.

Durant el llarg franquisme, Maria Ibars continuarà el seu compromís per la llengua i per l'escola.

Finalment, cal ressenyar l'impuls de la presència pública de Maria Ibars arran de la renovació de Lo Rat Penat amb M. González Martí al front. En avant, l'organització centrarà la projecció de la nostra autora, a més d'altres institucions com el Cercle de Belles Arts, les comissions falleres o les associacions vicentines.

Bucòlica

Son entusiasme brolla en parlar-me d'ella així: —«Veuu aquella pastoreta que és l'encaunt de per açí gracioua com les fades, gentil com un surafí que el daurat de les espigues lluix en els seus cabells i en els colors de sa carra té les roses a pomells; aquella que en sos blaus ulls porta respensors de sol; la que en somriure, sos llavis var sembrant goix i consol; aquella figura clara que la nit en dia torna i que en els jardins de Maig és la flor que més adorna; aquella que jo imagine en la llar dolça companya i que amb els seus fruits d'amor alegrarà sa cubanya; aquella llum de la glòria fins al mer cor penetrada, àngel pur, goig de la vida; Aquella és mon amada.

M. IBARS

2
UNA
MESTRA
VALENCIA-
NISTA
QUE
CREA
ESCOLA

Maria Ibars, any 1935. Fotografia A. Ferris. Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

«La poetessa es queixa, i sols troba la pau [...] quan se sent envoltada per la naturalesa solitària i amiga.»

Antoni Prats

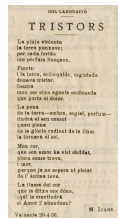
L'energia i el tarannà ferm de Maria Ibars són una constant en les descripcions de tots els que la van conèixer de prop, que posen de relleu, davant la realitat adversa, una trajectòria vital decidida i independent, emmarcada en la soledat.

Va ser una dona forta, entre la inclinació al fatalisme i la ferma resignació de l'estoïcisme. Francesc Alcega, en el pròleg de *Vides planes*, diu que «Maria Ibars sap molt bé la profunda significació del *sustine et abstine*» (una màxima estoica: «aguanta i renuncia»), és a dir, que «cal plegar-se a allò que és necessari».

La religiositat és, segurament, el tret més evident de la seua personalitat: el veiem reflectit arreu de l'obra, lligat a la religiositat popular del món tradicional. Tanmateix, a nivell íntim, la seua religiositat s'assentava en un compromís de vida acostat a l'esperitualitat franciscana, com indica la condició de terciària franciscana que proclama el recordatori de la seua mort.

Maria Ibars, cap al 1940.
Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

Periòdic: Las Provincias, any 1936.
Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

Maria Ibars i la seua filla Raquel Payà, destacada pedagoga, a Dénia, cap al 1950.
Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

Retrat de Maria Ibars, obra del pintor Enrique Pastor de Velasco.
Fotògraf Jocke Abbott.

En l'àmbit polític, no se li coneix cap adscripció partidista, tot i que en la seua obra podem entreure un posicionament social acostat a les classes populars, especialment en *L'últim serf*. Podem dir que Maria Ibars manté un arrelat component ètic que la porta a empatitzar amb la gent humil, oprimida o marginada i a decantar-se per l'establiment d'una societat més justa.

En definitiva, es tracta d'una persona complexa, bastida sobre un entramat d'idees i valors d'ample espectre, a vegades fins i tot aparentment contradictoris, que li atorguen una personalitat que podríem qualificar de «fora de lloc», singular.

—Li jupren des del penjó de la barra—
Processat a la Verge dels Desemparats,
Cavat de *L'últim serf*, de M. Ibars,
autor: A. Ferrer, editorial Sicília.

Esborrany del poema «Cor femení» de
M. Ibars. Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

3

MARIA IBARS: UNA DONA FORTA I SOLITÀRIA

Plaça del Convent de Sant Antoni de Dénia, any 1920.
Arxíu Municipal de Dénia.
Cardano-Far.

«Dènia, el camp de Dènia, entre el Montgó i la mar, està dins la carn i la sang de Maria Ibars. Tota l'obra d'aquesta interessant escriptora [...] porta un motiu comú: A l'ombra del Montgó.»

Carles Salvador

Vista de Dènia, any 1920. Arxíu Municipal de Dènia.

Dènia, el Montgó i la mar. Fotografia: Jake Abbott.

Un bon amic

El Montgó és bon amic, l'amic cordial del naixcut vora d'ell que ama el tossat. [-]

Constatació

A Dènia m'agrada viure vora mar, sens dany ni risc; [-]

La verema, any 1910. Arxíu Municipal de Dènia.

Cabassos de raïm moscatell. Fotografia de J. Añut.

Dènia i el Montgó, any 1918. Fotografia: F. París. Arxíu Municipal de Dènia. Cardana-Far.

Maria Ibars literaturitza la geografia i la societat de Dènia i la Marina Alta de primeries del segle xx d'una manera profunda i integral i ho posa en evidència amb l'epígraf *A l'ombra del Montgó*, que agrupa el conjunt de la seua obra creativa. El Montgó, la muntanya vertebradora, el nus neuràlgic, que tant s'esplaia a descriure en un episodi de *Vides planes*:

A dalt, el Montgó es veu nu, tal com era, amb tots els accidents de la vessant. Les convexitats de pedra viva, calcinades i blanques i pelades; els rocams, agressius i tallants; les terres rompedes, com a nafres sangonants [-]

Vist des de la ciutat és blau, de diferents tonalitats, ben perfilat en l'espai o tocat per turbants de gràcia oriental [-] És nau en mar de llum, perenne carícia acollidora amb la qual rebria la deessa hel·lènica que li plagué aixecar ací son temple.

Esta descripció ens permet acostar-nos als elements de l'univers literari ibarisià: en primer lloc, la *muntanya* d'arrels mítiques, un Montgó que esdevé espectador privilegiat de les històries que l'autora farà discórrer al seu recer; d'altra banda, la *mar* trencant-se contra la costa retallada de les Rotes o ajacant-se sobre l'arena de les Marines... i, entremig, la fèrtil dialèctica entre la *ciutat*, Dènia, i el *camp*, un món rural centrat en el conreu del raïm i l'elaboració de la pansa, encara lligat als ritmes de la societat tradicional.

I, en l'epicentre d'este territori, la seua casa de Penyamarr, a les Rotes, l'espai predilecte de l'escriptora, el bàlsam dels seus mals, la inspiració de la seua creació i també la font inesgotable del seu gaudi.

La casa de Penyamarr a les Rotes, al fons el Montgó. Fotografia: Jake Abbott.

4

UN UNIVERS LITERARI A L'OMBRA DEL MONTGÓ

«—¿Seran feliços al món?

[...] Si eren feliços, ¿sabrien equilibrar i defensar son benestar? ¿Harmonitzar-lo?»

María Ibars

La creació de María Ibars està assentada en la ciutat de Dénia i el camp del voltant. Esta dicotomia camp-ciutat (desdoblada en tradició-modernitat) esdevindrà un vector determinant en la conformació de la seua obra.

El model rural tradicional es desenvolupa en la simbiosi d'uns éssers humans «purs», amb la muntanya que senyoreja i amb l'espai agrícola, puntejat de casetes aïllades, on l'element principal és el conreu del raim de moscatell i el procés de la conversió en pansa: l'escalad. És un model econòmic i social que afecta transversalment la vida dels llauradors, des de l'hàbitat, passant pels estris i la cooperació en el treball, un entramat socio-cultural (creences, valors, celebracions...) que presentava un grau significatiu de cohesió interna.

La modernitat, que fa contrapés a l'anterior, és l'espai urbà. En l'obra ibarsiana trobem una profunda estima per Dénia. La ciutat, idealitzada, actua com a imant que manté atrets el territori i la gent que l'envolta en una relació simbiòtica. Al costat, però, també trobem la vessant negativa, ombriena: l'amenaça d'una «frívola modernitat» que dissol els valors socials comunitaris, fets que María Ibars qüestiona profundament des del seu fatalisme còsmic. Este complex antagonisme travessa el conjunt de l'obra ibarsiana, especialment en les novel·les, on esdevé un important pol dialèctic generador de tensió narrativa.

El carrer del Marquís de Campo de Dénia, any 1920. Arxiu Municipal de Dénia.

Bé s'adonava que si els corrents de la ciutat li duïen algun nequiteig de baixos sentiments, pensaments fluïdos d'enveges o orgulls, l'aigua de l'altura eis esbandia donant-li la pau i el sol desig que no li mancaren l'aire i el sol abundosos que li enfortien la vida.

Vides planes

5

UNA SOCIETAT EN CANVI

Vista de Dénia i el port, any 1925. Arxiu Municipal de Dénia. Família Mínes.

L'escollidó del raim moscatell per a fer la pansa, any 1910. Arxiu Municipal de Dénia.

Periòdic sobre el negoci de la pansa. Arxiu Municipal de Dénia.

L'estació del ferrocarril Carcabent-Dénia. Arxiu Municipal de Dénia. Col·l. V. Ferrer.

El port de Dénia amb els grans vallets per a l'exportació, any 1910. Arxiu Municipal de Dénia.

Estiujeants d'excursió pel Montgó, any 1925. Arxiu Municipal de Dénia. Família Mínes.

«La gent augmentava [...], i ara dansaven en torn de la víctima que era ella, ajupida, aclaparada [...] ¡Si no podia parlar ni plorar! ¡Si li premia la gola un dogal que l'ofegava...!»

Maria Ibars

Dones cosint xarxes al barri mariner de Dénia, any 1910. Arxiu Municipal de Dénia.

Apilant els carnyssos amb la pansa, any 1910. Arxiu Municipal de Dénia.

Maria Ibars amb la filla Raquel i el fill Vicenç-Darió, cap al 1940. Fons Patrícia Pinyó.

Exidit de les treballadores d'un magatzem de pansa a Dénia, any 1909. Fotògraf A. Fabert. Arxiu Municipal de Dénia. Tivoll.

Carles Salvador felicita Maria Ibars per la publicació del poema «Fofens», any 1935. Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

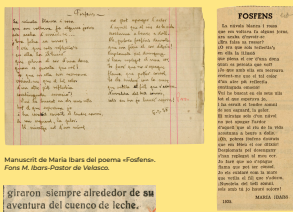
Maria Ibars a la porta de la caseta «el Milmetron», a Penyamars, cap al 1955. Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

El context hostil de l'època envers la creativitat femenina podia inclinar la dona escriptora a fer ús d'un pseudònim masculí: de fet, Maria Ibars, durant els seus primers temptejos literaris, va signar com a *Adrián Saby*. Però, ja amb 42 anys, quan s'obri l'oportunitat de publicar, l'autora pren una decisió valenta: les seues obres duran el seu nom.

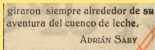
El món de les dones i el seu «punt de vista» vertebren de dalt a baix el conjunt de l'obra ibarsiana. Maria Ibars va privilegiar clarament els personatges femenins, amb un amplíssim repertori de dones que hi tenen un protagonisme abassegador i on destaca l'exaltació de la dona humil, treballadora, autèntica dipositària de la saviesa i els valors tradicionals. Una munió de dones en què caben tipus de dona «heterodoxa», des de l'aristocrata esquerra a la vella rodamera, passant per veneadores, endevinedores, remeieres..., fins a arribar a les dones «dolentes» que, malgrat això, també són tractades amb una espècie d'afecte.

Tot això es mostra immers en un relat global condicionat pel perill del mascle. L'antagonisme home-dona qual·larrà en una tipologia dual: les dones-víctimes, sotmeses a l'agressió sexual masculista, i les dones-venjadores, que acabaran amb la vida dels abusadors.

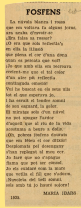
I, entre els intersticis, la celebració del cos i de la sensibilitat de la dona; una exaltació, amb un toc de voluptuositat, que l'autora associa amb la mar, còmplice i amiga.

Manuscrit de Maria Ibars del poema «Fofens». Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

L'any 1926, Maria Ibars signa com a Adrián Saby. Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

Les Provincias, any 1935. Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

6 DONA I ESCRITORA D'ADRIÁN SABY A MARIA IBARS

Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

En l'obra poètica de Maria Ibars, *Poemes de Penyamàr* (1949) ocupa un lloc preeminent. En el «Pòrtic» del llibre, Carles Salvador posa en relleu la «gràcia alada, frescor i imatges poètiques de primera mà», i afirma que es tracta d'una aportació singular a les lletres valencianes, un cas únic, pel fet d'haver estat escrita per una dona i per constituir el recull «més dens de temes marins que s'ha publicat fins ara en valencià».

Poemes de Penyamàr va tenir un ressò considerable. Així, trobem una ressenya d'Almela i Vives on l'autor es posiciona contra la poesia de forma «pedant» i hi contraposa la tradició poètica valenciana, partidària de «espontaneïtat de sentiments». L'argumentació es clou amb la tesi que és el plantejament «personal» de la poesia allò que pot fer-la valuosa a nivell «universal». També destaca el model «ric i genuí» del llenguatge de Maria Ibars, contra un llenguatge asèptic o el perill contrari del vulgarisme.

Així mateix, resulta interessant la visió de Salvador Ferrandis Luna, que fa un acostament sintètic i global a la situació del moviment literari valencià del moment, prenent com a motiu l'aparició de *Poemes de Penyamàr*. L'autor posa en relleu elements d'estil com la rima, la sensibilitat expressiva, l'habilitat descriptiva i la riquesa i autenticitat del seu llenguatge, a més d'apuntar cap al seu tombant ombríu i tempestuós, que tan important és en el conjunt de l'obra de Maria Ibars.

7

HABITAR EL VERS, I POEMES DE PENYAMÀR

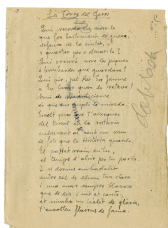
Espills de plata
El sol s'ha trencat en l'aigua
i en una folla dansada
lluente gen els bocins
cap a la platja.
— És que voldríeu juntar-vos,
espills de plata? —
No us ajunteu, sols petits,
seguiu lluint i dansant.
Sou miracle en flors de llum
del sol que es trenca en la mar.

«La poesia de Maria Ibars vessava tendresa. Descriptiva i emocional, era molt apta per a ser entesa pel poble.»

Emili Rodríguez-Bernabeu

Mecanoscrit de *Poemes de Penyamàr*. Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

Esborrany manuscrit de M. Ibars. Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

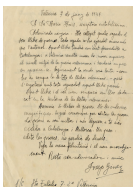

Carles Salvador, any 1953. De: Carles Salvador: una vida en imatges, de Pere-Enric Barreda.

DIRETA: Crítica literària de Carles Salvador. Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

Casa de Penyamàr. Fotògraf Jake Abbott.

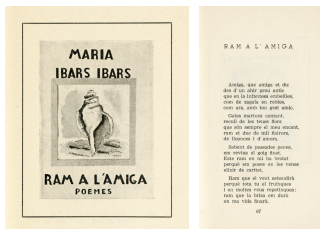
DALT: Felicitació a M. Ibars del Filòleg valencià Josep Giner i Marco. Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

DIRETA: Crítica literària de S. Ferrandis. Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

Penyamàr. Fotògraf Jake Abbott.

IV Taula de Poesia. Mostrari, any 1951.

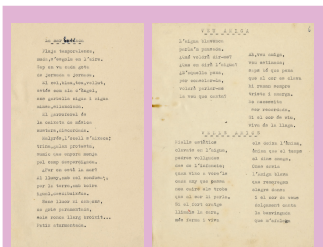
Un altre esdeveniment en l'obra poètica de Maria Ibars va ser la participació, el 1951, en la IV Taula de Poesia organitzada pel Cercle de Belles Arts, amb la carpeta *Ram a l'amiga*; la majoria dels 21 poemes que la integren van romandre inèdits. Ja a finals de 1960, Maria Ibars va enviar uns altres 21 poemes a Sofia Salvador, anunciant-li la intenció de publicar un segon poemari. La iniciativa, però, no es va concretar i només uns pocs poemes van arribar a veure la llum en el setmanari *La Marina*.

A banda dels reculls amb voluntat unitària, cal dir que la creació poètica de Maria Ibars travessa tota la seua trajectòria literària des dels inicis, en el temps de la República, fins al final de la vida: poemes publicats en la premsa, en llibres de falla, o confegits amb motiu de commemoracions de sant Vicent Ferrer, d'Ausiàs March..., així com també en publicacions particulars. La difusió del conjunt és ben desigual, mentre que alguns s'han publicat diverses vegades, quasi el 25% dels poemes escrits per Maria Ibars encara romanen, a hores d'ara, inèdits.

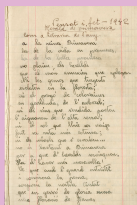
Pel que fa a l'estil i les influències, la poesia de Maria Ibars s'ha adscrit al *paisatgisme sentimental* o *popularista*. Tanmateix, al costat d'esta tendència dominant, cal posar en relleu l'existència en paraHel d'una vessant «subjectiva», de caire introspectiu i confessional. D'acord amb este marc general, la poesia de Maria Ibars es pot agrupar en tres eixos bàsics o fonamentals: el paisatge, l'intimitisme i la religió, acompanyats d'altres temes subordinats com ara el costumisme, la sensualitat i el món dels infants, que completen l'abast del seu univers poètic.

8

Baix: Maria Ibars amb la família Domènech de Dénia, en la inauguració de l'Hotel Las Botas, any 1951. Arxiu Municipal de Dénia. A. Sentí.

Mecanoscrits de Maria Ibars, poemes de Ram a l'amiga. Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

Manuscrit de M. Ibars amb un poema per a la revista Pensat / Fit, any 1942. Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

Capçalera del periòdic *La Marina*, 1960-1967. Arxiu Municipal de Dénia.

Sofia Ibars amb son pare Carlos, any 1947. De: Carlos Salvador: una vida en imatges, de Pere-Enric Barreda.

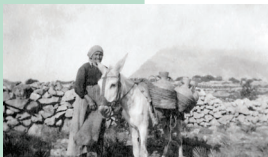
Maria Ibars, Carlos Salvador i altres membres de la IV Taula de Poesia al Cercle de Belles Arts, any 1951. De: Carlos Salvador: una vida en imatges, de Pere-Enric Barreda.

HABITAR EL VERS, 2 RAM A L'AMIGA I ALTRES POEMES

La caseta del Pare Pere a Dénia, any 1950. Arxiu Municipal de Dénia.

Dona amb cànters d'aigua a les Rotas (Dénia), any 1925. Arxiu Municipal de Dénia. Família Milnes.

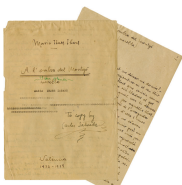

Repartint el raim als canyissos a les Rotas (Dénia), any 1925. Arxiu Municipal de Dénia. Família Milnes.

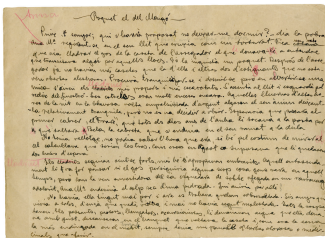
La novel·la *Vides planes* va rebre el premi de narrativa dels Jocs Florals del 1949. És una aportació prou excepcional dins el desenvolupament de la novel·la moderna en valencià –més encara sí, com ara sabem, el seu primer redactat es remunta al 1936. Tanmateix, no va poder ser publicada fins 1962. Es tracta, per tant, d'un exemple paradigmàtic de l'extrema dificultat amb què els escriptors en valencià s'enfrontaven a l'hora de publicar durant la dictadura franquista, i especialment pel que fa al gènere narratiu.

Com ha destacat Tomàs Llopis, *Vides planes* es troba a la cruïlla del romanticisme, el costumisme i el naturalisme, un marc de referències d'acord amb el període de formació de Maria Ibars, a cavall del final del segle XIX i primer terç del XX. En esta adscripció temporal i estètica té un paper essencial el ruralisme, un model literari que, enriquit des de l'estètica modernista, vertebraria un dels moments més productius amb Caterina Albert (Victor Català), escriptora referent a l'hora d'emmarcar l'estil de Maria Ibars.

Així, *Vides planes* es bastix al voltant de l'antagonisme entre el món rural, «l'altura», presidit pel Montgó, i l'urbà, la «baixura», la ciutat de Dénia, moderna però amenaçada. L'escriptora es posiciona del costat del món rural-tradicional, un model social fonamentat en una cultura popular vigorosa, basada en l'oralitat, en un sistema de valors tradicional-comunitari i en un sistema econòmic agrari i artesanal, en què encara són vigents l'intercanvi i l'autoconsum, així com un ritme vital regit per l'esdevenir cíclic del temps i l'influx determinant de la natura.

Manuscrit de *Vides planes* amb data dels anys 1936-1938. Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

Esborranys manuscrit de Maria Ibars d'un capítol de *Vides planes*. Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

9

VIDES PLANES: ESCRIURE EN MINÚSCULA

De camí a Dénia, al fons el Montgó, any 1955. Fotografia Guillen. Arxiu Municipal de Dénia. Cardona-Far.

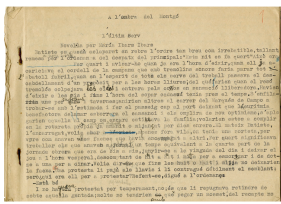

L'últim serf és considerada l'obra clau de Maria Ibars i la més lligada a la seua biografia. Paradoxalment –com si es tractara d'una síntesi del seu univers creatiu i d'un velat testimoni personal– l'obra va veure la llum dies després de la seua mort l'any 1965.

L'últim serf literaturitza l'arribada de la modernitat a Dènia i la seua comarca. Se'ns presenta com a novel·la social i, efectivament, l'eix dinàmic de la narració s'ocupa de les condicions laborals de les treballadores i treballadors de la pansa, la seua proletarització, el desvetllament de la consciència de classe i la seua lluita. Paral·lelament, s'hi despleguen d'altres eixos temàtics: l'antagonisme home-dona (amb la violència sexual masclista), la dialèctica entre tradició i modernitat (el correlat velleso-joventut), el costumisme (contalles, cançons, refranys i rituals...) o el testimoni documental (històric, memorialista).

Esborrany i còpia mecanoscrita de L'Últim Serf de M. Ibars. Fària M. Ibars-Pastor de Velasco.

Vista del barri mariner de Dènia, 1950. Fotograf: C. Carrabella. Arxiu Municipal de Dènia. Cardano-Far.

La pansa ja seleccionada abans d'encalcar, any 1909. Fotograf: A. Fabert. Arxiu Municipal de Dènia. Tivoli.

El final de la jornada. Gravet de L'Últim serf de M. Ibars, autor: A. Ferrer, editorial Sicània.

La novel·la presenta una estructura formal fragmentària i acumulativa: en el relat primari, centrat en l'arquetip tradicional de fidelitat i submissió, entre el servent Batiste (l'últim serf) i Jordi Baltimore (l'amo del magatzem), es van encabint diversos relats secundaris que juguen un paper dinamitzador en aportar un testimoni o crear un ambient.

L'últim serf és una novel·la coral, farcida d'una gran diversitat de personatges populars, subsumits en el personatge col·lectiu: el magatzem. Una novel·la humaníssima, narrada des d'una mirada escèptica respecte a la "condició humana" i amb una llengua d'una gran viva. El resultat constitueix el retaule acolorit d'una època en un temps de canvi social accelerat i també la projecció de l'autora en la seua creació, aquella necessitat d'escriure per literaturitzar la seua pròpia vida.

La selecció de la pansa a un magatzem de Dènia, any 1909. Fotograf: A. Fabert. Arxiu Municipal de Dènia. Tivoli.

10

L'ÚLTIM SERF: LA CONSCIÈNCIA FETA RELAT

ESQUERRA: Obra de teatre de Maria Ibars editada per primera volta l'any 1992.

DAIX: Mecanoscrit amb correccions de l'obra *Els miracles de Teulada*, any 1949-50. Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

Maria Ibars amb la revista fallera *Pensat i Fet*, en la qual solia publicar poemes, any 1943. Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

Flor de Nilaperer, cantalla de M. Ibars, ed. Sicània, any 1962.

Crítica literària de F. Perles en *La Marina*.

La irrupció de Maria Ibars com a escriptora durant els anys de la República suposava una aportació singular per l'escassetat de prosistes en el món literari en valencià, i fins i tot excepcional si ens cenyim a la literatura feta per dones. Després, l'autora continuarà escrivint, amb regularitat i dedicació, narracions breus que, sota el nom de *Contalles*, va lliurar a Nicolau Primitiu Gómez el 1958 perquè foren publicades. Aquell projecte no es va complir i les contalles es van publicar separatament en «Nostres Faulelles - Sicània» entre 1961 i 1966. Al final, com era el desig de Maria Ibars, es van editar juntes l'any 1992.

Pel que fa al teatre, va escriure dos *miracles* amb els quals va participar en els *Jocs Florals Vicentins* organitzats en 1950 per l'Altar del Mercat. *La conversió dels jueus*, escrit en col·laboració amb Sofia Salvador, va guanyar el primer premi, tot i que encara roman inèdit. *Els miracles de Teulada*, d'autoria exclusiva de Maria Ibars, va ser editat per l'Ajuntament de Teulada en 1992.

Els escrits de caire periodístic assolixen més intensitat, en els seus darrers anys, en la revista *La Marina*, on va publicar vint-i-tres articles, tant en valencià com en castellà. Finalment, cal dir que l'autora va escriure també alguns poemes en castellà i dos novel·les: *Como una garra. A la sombra del Montgó* (1961) i *Graciamar. A la sombra del Montgó* (1963).

"Suquet" de peix en la placeta de la Creu. Setmanari *La Marina*, any 1962, núm. 127. Arxiu Municipal de Dénia.

AHIR-AVUI. Setmanari *La Marina*, any 1962, núm. 115. Arxiu Municipal de Dénia.

La fe d'altres, de M. Ibars, ed. Sicània, any 1965.

La Pressa, de M. Ibars, ed. Sicània, any 1966.

11

FAULELLES I ALTRES ESCRITS

Maria Ibars llegint *Pensat i Fet*. Fons M. Ibars-Pastor de Velasco.

L'escriptora Beatriu Civera (València, 1914-1995).

L'escriptora Sofia Salvador (Benassà, 1925-1995). De: Carles Salvador: una vida en imatges, de Pere-Enric Barreda.

L'estudiosa Anne Charlon, com també Maria Lacueva, situen l'aparició de la novel·la femenina moderna al País Valencià amb les aportacions de Beatriu Civera i Maria Ibars; esta presència, segons Charlon, «venia a ocupar un buit que s'arrossegava des d'Isabel de Villena». Es tracta d'una irrupció plena de dificultats i d'impediments, que s'hagué d'enfrontar a la subordinació de la dona respecte a un món d'hòmens que les relegava a l'estreta esfera privada.

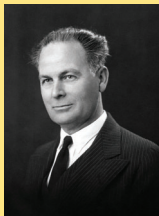
Només l'ambició creativa que suposa l'intent de bastir tot un univers creatiu personal seria suficient per a destacar l'aportació de Maria Ibars a les lletres valencianes; cal afegir-hi, però, el context històric: els temps difícils de la dictadura franquista, un període crític per a la supervivència de la llengua i la cultura, mancat dels mitjans de formació, debat i intercanvi cultural. Tot i les dificultats, Maria Ibars—escriptora i mestra— mantingué fins al final l'activitat i el compromís a nivell literari i pedagògic.

Esta activitat cultural i literària va comportar l'amistat i col·laboració amb personatges del món de la cultura. A més de l'estreta relació amb Carles Salvador i després amb Nicolau Primitiu Gómez, cal esmentar-ne d'altres com ara Ricard Sanmartín, Francesc Almela i Vives, Enric Soler i Godes, Jordi Valor, Francesc Alcayde, Vicent Balaguer, mossèn Josep Espasa, Antoni Armell o Felip G. Perles i, especialment, amb el grup coetani de dones escriptores—encara que prou més jòvens—com Beatriu Civera i Sofia Salvador, però també Matilde G. Llòria, Maria Mulet, Maria Beneyto, Angelina Gatell o Josefina Lázaro.

Maria Ibars, cap al 1950. Família de Maria Ibars.

«[...] un bon dia la van posseir les paraules i la voluntat de compartir-les no l'abandonà fins a la seua mort. I Maria assumint totes les contradiccions es mostrà rebel.»

Rosa Roig i Vicent Esteve

Nicolau Primitiu Gómez Serrano, fundador de l'editorial Sicània. Biblioteca Valenciana Nicolau Primitiu.

La revista L'Aligudolx va dedicar l'any 1991 un número a Maria Ibars, ed. Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta.

Emili Rodríguez-Barnabeu va actualitzar Maria Ibars l'any 1975. Dia de la Província, Denia. Diputació Provincial d'Alacantí, 1976.

L'escriptor Jordi Valor i Serra va publicar un article sobre l'obra de Maria Ibars l'any 1962 en el periòdic Ciudad d'Alcoi.

Esquela de M. Ibars amb el poema «Santa Marota», any 1965. Fons V. Martí.

Noticia de la mort de Maria Ibars en el setmanari La Marino núm. 253, gener de 1965. Arxiu Municipal de Denia.

12

MARIA IBARS: L'ABANS D'UN DESPRÉS